

CEDEM

Centar za demokratiju
i ljudska prava

Center for Democracy
and Human Rights

ISSN 1800-9859

Bulevar Oslobođenja, Beograd 51, 11000

31000 Podgorica, Crna Gora

tel: +381 20 234 114 fax: +381 20 234 288

e-mail: cedem@veliki.ba www.cedem.ba

broj 29 • jun - septembar 2008. godine

NEWSLETTER

Indeks demokratije¹

1. OBRAZOVANJE

Ekonomska tranzicija, bez sumnje, predNema nikakve sumnje da je u periodu koji je prethodio procesu tranzicije došlo do značajnog napretka u domenu obrazovanja. Osnovno obrazovanje u ovom periodu uvedeno je kao obaveza za sve, bez obzira na ekonomske, socijalne ili bilo koje druge karakteristike. Takođe, čitavo društvo je djelovalo podsticajno na poboljšavanje procesa obrazovanja i u vrijednosnom i u funkcionalnom smislu. Obrazovanje na svim nivoima je u socijalizmu bilo besplatno i na taj način je predstavljalo jednu od najsnažnijih poluga koja je uticala na redukovanje socijalnih razlika. Danas, pak, glavni problem je upravo recidiv tog perioda koji se ogleda kroz neadekvatnu funkcionalnost obrazovnog sistema u smislu potreba savremenog tehnološki razvijenog društva.

U savremenom demokratskom društvu obrazovanje takođe ima veoma važno mjesto. Prije svega, kao tehnološki razvijeno društvo, moderna demokratija ne može funkcionalno da se zamisli bez razvijenog sistema obrazovanja. Zatim ideja demokratije u svojoj obrazovnoj transkripciji se može svesti na ideju meritokratije, ili drugim riječima ako je obrazovanje jedan od ključnih mehanizama

postizanja socijalnog statusa, onda jednakost šansi u procesu obrazovanja proizvodi i društvenu jednakost. Praksa je, međutim, pokazala da ovo nije nimalo lako ostvariti, jer se davanjem jednakih šansi svim pojedincima u procesu obrazovanja još uvijek ne mogu neutralisati bazične razlike koje postoje na socijalnoj i stratifikacijskoj ravni.

Demokratsko društvo ima više razloga da se interesuje za plansko i sistematsko obrazovanje i vaspitanje od ostalih zajednica, jer složićemo se da ljudi žive u zajednici na temelju onoga što im je zajedničko a danas pojam demokratije prevazilazi određenje oblika vladavine i znači prije svega stanje duha i način života.

Značaj obrazovanja za demokratsku praksu možemo sagledati i u svijetlu mišljenja Evropskog suda za ljudska prava iz 1976. godine "Obrazovanje je suština očuvanja demokratskog društva". Sa velikom sigurnošću danas možemo reći da svi putevi vode u pravcu demokratije, ali da uspjeh na tom putu možemo očekivati samo ukoliko se obrazovanju i napredovanju u edukaciji svakog pojedinca i društva u cjelini posveti odgovarajuća pažnja i stvore odgovarajući okviri.

Ukoliko se obrazovni sistem ne postavi i funkcionise na principima otvorenosti, autonomnosti, efikasnosti, transparentnosti, neće biti moguće da odigra važnu ulogu za cjelokupno društvo. Stoga je veoma važno sagledati rezultate do kog stepena je došao proces reforme obrazovanja u Crnoj Gori, odnosno sagledati taj segment kroz kom-

¹ INDEX DEMOKRATIJE predstavlja način mjerenja stepena razvoja demokratskog procesa u jednom društvu. Njime se, jezikom brojki, kroz analizu specifičnih indikatora, ukazuje u kojoj mjeri građani doživljavaju prisustvo demokratije u njihovom društvu. Vladavina prava jeste jedno od ukupno pet područja koja predstavljaju predmet mjerenja. Kompletni izvještaj je dostupan na veb sajtu (www.cedem.cg.yu). Projekat je podržan od strane NED-a.

paraciju s istraživanjem prethodnog Indeksa demokratije u vezi sa ovom oblašću.

U svakom slučaju, područje obrazovanja je bilo nužno za analizu društva sa stanovišta demokratičnosti. Za ovo područje definisali smo i mjerili sljedeće dimenzije:

- Otvorenost i participacija u obrazovanju
- Autonomija i efikasnost obrazovanja
- Zakonitost i kontrola sistema obrazovanja
- Pluralizam u obrazovanju
- Uticaj i djelotvornost javne rasprave na obrazovanje
- Transparentnost i dostupnost informacija u obrazovanju

Svaka od dimenzija mjerena je po identičnoj i već opisanoj metodološkoj proceduri a trudili smo se da sve značajnije dimenzije budu uzete u razmatranje. Rezultati mjerenja po dimenzijama i sumarni podaci slijede u daljem tekstu.

1.1 Otvorenost i participacija u obrazovanju

Posredstvom ove dimenzije imali smo za cilj da ispitamo stepen u kome je obrazovanje

otvoreno za sve društvene grupe. Budući da je socijalni status u velikoj mjeri funkcija obrazovnog procesa, sa stanovišta demokratičnosti društva ovo je veoma važna dimenzija.

Što se samih nalaza tiče možemo reći da su dobijene vrijednosti za sve indikatore relativno visoke (opseg se kreće od 2.96 do 3.79). Već na prvi pogled možemo reći da su rezultati na području obrazovanja mnogo bolji nego u do sada analiziranim područjima. Komparativno najveću vrijednost bilježimo kada je riječ o percepciji građana dostupnosti obrazovanja svima, bez obzira na prebivalište-mjesto stalnog stanovanja (3.79). Zaključujemo, dakle, da u građani ne doživljavaju kao problem postojanje diskriminacije uzrokovane prebivalištem učenika. Takođe, građani visoko ocjenjuju jednakost uslova školovanja za cjelokupnu učeničku populaciju bez obzira na nacionalnu ili vjersku pripadnost (3.57). Kada je u pitanju otvorenost obrazovanja za djecu koja imaju nepovoljan socijalni status tj. koja potiču iz siromašnih porodica, ista se kotira sasvim dobro (3.33). Najnižu vrijednost mjerimo u oblasti otvorenosti obrazovanja za sugestije i mišljenja građana (2.96) što ukazuje da je potrebno u cilju poboljšanja demokratičnosti uspostaviti intenzivniju komunikaciju između

Tabela 16 - Otvorenost i participacija u obrazovanju – prikaz po indikatorima

Indikatori	N	K	SD	Skewness
Dostupnost obrazovanja svim građanima bez obzira na prebivalište / mjesto stalnog stanovanja	943	3,79	1,200	-0,819
Otvorenost obrazovanja za djecu koja imaju nepovoljan socijalni status tj. koja potiču iz siromašnih porodica	939	3,33	1,282	-0,344
Jednaki uslovi školovanja za cjelokupnu učeničku populaciju bez obzira na njihovu nacionalnu ili vjersku pripadnost	941	3,57	1,256	-0,584
Otvorenost obrazovanja za sugestije i mišljenja građana	871	2,96	1,193	0,096

obrazovnih institucija i građana, tj. potrebno je ustanoviti mehanizme posredstvom kojih bi građani svojim sugestijama i mišljenjima mogli uticati na obrazovni proces u većoj mjeri nego što je bio slučaj do sada.

1.2 Autonomija i efikasnost obrazovanja

Autonomija obrazovnog sistema je jedan od važnih elemenata sa stanovišta demokratske u procesu obrazovanja. Sigurno je da obrazovni sistem ne može funkcionisati na pravi način ukoliko nema neophodnu dozu autonomije. Obrazovanje u real socijalizmu nije bilo autonomno, ili preciznije, ono je bilo direktno u funkciji ideološke reprodukcije društva i ovo je bio jedan od ključnih nedostataka sistema obrazovanja u tom periodu.

Najviša vrijednost u ovoj oblasti vezana je za indikator razvoja autonomije ličnosti, slobode i kreativnosti đaka u obrazovnom procesu (3.87). Dalje, u crnogorskom društvu obrazovni sistem se smatra funkcionalnim sa stanovišta realizacije ključnih obrazovnih ciljeva (3.33), a primjetno je da ispitanici ukazuju na to da je i u pogledu autonomije Univerziteta ostvaren određeni napredak (3.18). S druge strane, nižu vrijednost bilježimo

kada je riječ o odsustvu ideoloških sadržaja u obrazovnim programima (3.09), a još nižu u odnosu na uticaj političkih struktura i drugih centara moći (2.91). Dakle, i u ovoj dimenziji kao i u velikom broju prethodnih slučajeva građani najviše problema vide u uticaju politike i posebnih centara moći. Prema tome neutralisanje djelovanja politike na autonomiju Univerziteta i na autonomiju ostalih područja društvenog života, te isključivanje djelovanja uticajnih pojedinaca i centara moći, ostaje prioritetan zadatak u daljem procesu demokratizacije društva.

1.3 Zakonitost i kontrola sistema obrazovanja

Sistem savremenog obrazovanja je svakako podvrgnut velikom broju mehanizama kontrole. Takođe, obrazovni sistem je uređen određenom zakonskom regulativom od čije primjene zavisi i njegova efikasnost. Za mjerenje ove dimenzije izabrali smo pet indikatora, opseg se kreće od 2.75 do 3.12, što znači niže od prethodna dva.

Najbolju ocjenu građana bilježimo kada se radi o postojanju razvijenih kriterijuma na nacionalnom nivou za ocjenu kvaliteta obra-

Tabela 17 - Autonomija i efikasnost obrazovanja – prikaz po indikatorima

Indikatori	N	K	SD	Skewness
Postojanje autonomije Univerziteta	740	3,18	1,206	-0,161
Razvoj autonomije ličnosti, slobode i kreativnosti đaka u sistemu obrazovanja	912	3,87	1,092	-0,959
Odsustvo pritisaka političkih struktura i drugih centara moći na sistem obrazovanja	906	2,91	1,339	0,080
Odsustvo ideoloških sadržaja u nastavnim programima	462	3,09	1,204	-0,185
Efikasnost obrazovnog sistema u pogledu realizacije ključnih obrazovnih ciljeva	859	3,33	1,115	-0,364

Tabela 18 - Zakonitost i kontrola sistema obrazovanja – prikaz po indikatorima

Indikatori	N	K	SD	Skewness
Efikasnost zakona u suzbijanju korupcije u sistemu obrazovanja	852	2,75	1,185	0,292
Efikasnost zakona u promjeni loših i nekvalitetnih propisa	811	3,09	1,152	-0,069
Postojanje razvijenih kriterijuma na nacionalnom nivou za ocjenu kvaliteta obrazovanja	781	3,12	1,148	-0,127
Poštovanje propisa od strane državnih službi u procjeni kvaliteta obrazovnih institucija	823	3,05	1,201	-0,100
Mogućnost ocjenjivanja rada profesora i institucije od strane studenata	783	2,85	1,250	0,209

zovanja (3.12), zatim slijedi ocjena efikasnosti zakona u promijeni loših i nekvalitetnih propisa (3.09). Potom pitanje poštovanja propisa od strane državnih službi u procesu procjene kvaliteta obrazovnih institucija (3.05), pa mogućnost ocjenjivanja rada profesora i institucija od strane studenata (2.85). Najnižu ocjenu smo dobili mjerenjem efikasnosti zakona u suzbijanju korupcije u sistemu obrazovanja (2.75), čime opet korupcija kao i u ostalim područjima predstavlja najveći problem sa stanovišta jačanja i demokratizacije sveukupnih društvenih procesa. Dakle, kada je o korupciji riječ možemo reći da je ovo socijalno-patološka pojava koja ima karakter univerzalije i prožima čitav društveni život, što znači da se bez efikasne borbe protiv korupcije na svim nivoima ne može očekivati značajniji napredak u sveukupnim društvenim reformama.

1.4 Pluralizam u obrazovanju

Demokratsko obrazovanje po definiciji ima zadatak da uvaži razlike koje postoje u kulturi jednoga društva. Takođe, princip pluralizma u obrazovanju podrazumijeva i postojanje izbora samih objekata obrazovnog proc-

esa, kako bi relacija edukator-edukant bila dvosmjerna. Sve su ovo važni elementi koji u krajnjoj liniji treba da razviju tolerantnu ličnost spremnu da odgovori na različite izazove koji se pred njom nađu.

Razvoj tolerancije kod đaka u odnosu na sve oblike različitosti u sistemu obrazovanja je ocijenjen prosječnom ocjenom 3.52, dok je ocjena za uvažavanje polnih, fizičkih, kulturnih, etničkih i vjerskih različitosti u nastavnim planovima i programima 3.51. Nižu ocjenu (3.43) dobili smo kada je u pitanju mogućnost učeničko-studentskog izbora obrazovnih sadržaja. Najnižu ocjenu (3.31), ali nikako nisku, bilježimo po pitanju postojanja i primjene velikog broja metoda nastave u obrazovnom procesu. Ocjene koje smo dobili mjerenjem ove dimenzije se kreću u opsegu 3.31 do 3.52.

1.5 Uticaj i djelotvornost rasprave o obrazovanju

Pokazalo se da institucionalni mehanizam javne rasprave koji je u pravnom sistemu Crne Gore promovisan u proteklom periodu imao veliku vrijednost za proces sveukupnih

Tabela 19 - Pluralizam u obrazovanju – prikaz po indikatorima

Dimenzije	N	K	SD	Skewness
Razvoj tolerancije kod đaka u odnosu na sve oblike različitosti u sistemu obrazovanja	893	3,52	1,128	-0,554
Uvažavanje polnih, fizičkih, kulturnih, etničkih i vjerskih različitosti društva u nastavnim planovima i programima	894	3,51	1,094	-0,599
Postojanje i primjena velikog broja metoda nastave u obrazovnom procesu	889	3,31	1,162	-0,293
Mogućnost učeničko - studentskog izbora obrazovnih sadržaja	905	3,43	1,144	-0,407

društvenih reformi i da se posredstvom javne rasprave dobija čitav niz važnih informacija koje su više nego korisne za uspješnu transformaciju pojedinih društvenih oblasti. U datoj konstelaciji definisali smo mrežu indikatora koji imaju za cilj da izmjere kako uticaj tako i djelotvornost javne rasprave na sistem obrazovanja.

Komparativno, najbolji rezultat bilježimo kada je riječ o učešću organizacija nacionalnih manjina u koncipiranju obrazovnih programa koji su im namijenjeni (iznosi 3.48, pri čemu se opseg ocjena po ovim indikatorima kreće od 3.14 do 3.48). Dalje, visoko je ocijenjeno postojanje dijaloga između nadležnih državnih institucija i društvenih

Tabela 20 - Uticaj i djelotvornost javne rasprave na obrazovanje – prikaz po indikatorima

Dimenzije	N	K	SD	Skewness
Mogućnost iniciranja konkretnih promjena u sistemu obrazovanja od strane nastavnika/profesora	825	3,14	1,119	-0,157
Uvažavanje mišljenja stručnjaka NVO-a, uglednih pojedinaca i ostalih zainteresovanih u procesu donošenja propisa i zakona o obrazovanju	755	3,25	1,156	-0,306
Postojanje dijaloga između nadležnih državnih institucija i društvenih organizacija koje se bave problemom obrazovanja	732	3,32	1,048	-0,502
Učešće organizacija nacionalnih manjina u koncipiranju obrazovnih programa koji su namijenjeni nacionalnim manjinama	751	3,48	1,074	-0,584
Mogućnost iniciranja konkretnih promjena u visokom školstvu od strane studenata a koje su usmjerene na poboljšanje kvaliteta visokog školstva	788	3,16	1,120	-0,113

organizacija koje se bave problemom obrazovanja (3.32). Uticaj koji ostvaruje NVO sektor je značajan (3.25), niže je ocijenjena mogućnost iniciranja konkretnih promjena u visokom školstvu od strane studenata koje su usmjerene na poboljšanje kvaliteta visokog školstva (3.16); i na kraju mogućnost iniciranja konkretnih promjena u sistemu obrazovanja od strane nastavnika/profesora (3.14). Dakle, u pogledu javne rasprave i uticaja koji ona ima na sistem obrazovanja, građani uočavaju pozitivan napredak.

1.6 Transparentnost i dostupnost informacija u obrazovanju

Pitanje javnosti i dostupnosti informacija u sistemu obrazovanja jeste veoma važno jer se na ovaj način između javnosti i sistema obrazovanja uspostavlja dvosmjerna komunikacija koja je svakako važna za dalje procese demokratizacije obrazovnog sistema. Prilikom mjerenja ove dimenzije definisali smo čitav niz indikatora koji se strukturalno prožimaju.

Rezultati pokazuju da je opseg ocjena u

ovoj oblasti relativno mali i iznosi između 2.95 i 3.20. Takođe, evidentno je da ne postoje značajnije razlike među indikatorima. Najveća ocjena je dobijena po pitanju sertifikacije i provjere udžbenika (3.20), slijede ocjena o dostupnosti relevantnih informacija o obrazovnim programima javnosti (3.16), takođe jako dobra, kao i zadovoljavajuća ocjena o dostupnosti relevantnih informacija o rezultatima rada učeničke populacije javnosti (3.08). S druge strane, nešto niže je ocijenjeno postojanje javne i transparentne kontrole (3.05), kao i sistematsko informisanje javnosti o pitanjima vezanim za probleme obrazovanja od strane države i njenih organa (2.95). Prema tome, u ove dvije oblasti treba tražiti prostor za djelovanje kako bi se poboljšali rezultati na planu reforme sistema obrazovanja.

1.7 Sumarni pokazatelji za područje obrazovanja

S ciljem davanja cjelovite ocjene stanja u sferi obrazovanja, kada je stepen demokratičnosti u pitanju, u tabeli 22 i grafikonu data je sumarijacija rezultata ostvarenih pojedinačno

Tabela 21 - Transparentnost i dostupnost informacija u obrazovanju – prikaz po indikatorima

Dimenzije	N	K	SD	Skewness
Postojanje javne i transparentne kontrole rada obrazovnih institucija	780	3,05	1,137	-0,058
Sertifikacija i provjera udžbenika	762	3,20	1,168	-0,335
Dostupnost relevantnih informacija o obrazovnim programima javnosti (građanima i medijima)	851	3,16	1,117	-0,243
Dostupnost relevantnih informacija o rezultatima rada učeničke populacije javnosti (građanima i medijima)	843	3,08	1,137	-0,176
Sistematsko informisanje javnosti o svim pitanjima vezanim za probleme obrazovanja od strane države i njenih organa (ministarstava)	873	2,95	1,168	0,074

Tabela 22 - Demokracija u procesu obrazovanja - sumarno po dimenzijama

Dimenzije	N	K	SD	Skewness
Otvorenost i participacija u obrazovanju	983	68,6	19,40215	-0,356
Autonomija i efikasnost obrazovanja	974	66,2	18,72386	-0,212
Zakovitost i kontrola sistema obrazovanja	970	59,5	19,41905	0,156
Pluralizam u obrazovanju	978	68,9	17,89934	-0,376
Uticao i djelotvornost javne rasprave na obrazovanje	945	64,8	17,88930	-0,259
Transparentnost i dostupnost informacija	952	61,5	19,53937	-0,089

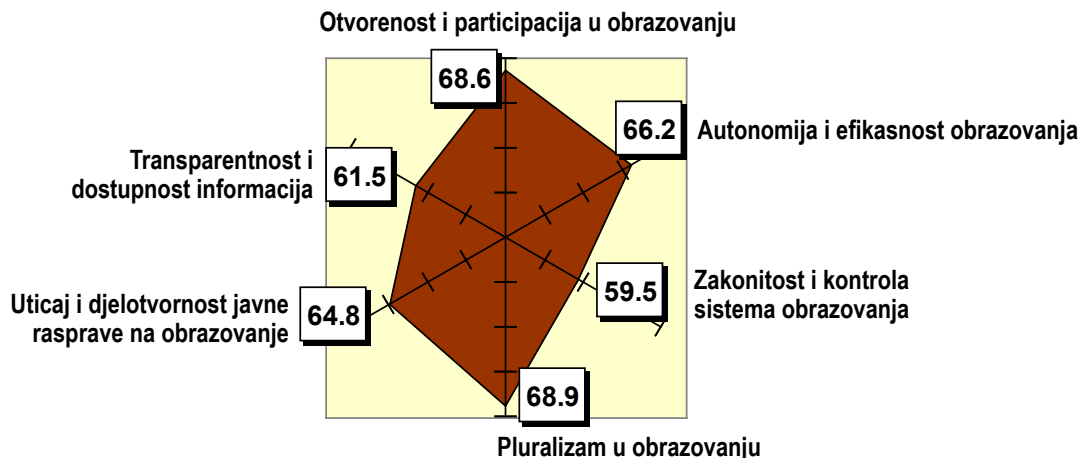
u svakoj od dimenzija kao i komparacija sa rezultatima predhodnog istraživanja.

Analizirajući područje obrazovanja posredstvom ocjena koje smo definisali za svaku od dimenzija, generalno možemo biti zadovoljni rezultatima. Međutim, indikativno je da se opseg kreće u relativno velikom rasponu od 59.5 do 68.9. Reforma obrazovanja u Crnoj Goriji prema mišljenju ispitanika najviše doprinijela poboljšanju stanja u oblasti pluralizma u obrazovanju (68,9) i otvorenosti i participaciji u obrazovanju (68.6). Dalje možemo biti zadovoljni i rezultatima autonomije i efikasnosti obrazovanja (66.2) te uticaja i djelotvornosti javne rasprave na proces obrazovanja (64.8). Rezultati su

polovični kada je u pitanju transparentnost i dostupnost informacija (61.5) kao i po pitanju zakonitosti i kontrole sistema obrazovanja (59.5).

Kada je u pitanju trend nesumljivo je da je pozitivan, s obzirom na to da je zabilježen rast vrijednosti po svim indikatorima. Najviši trend rasta je zabilježen kada su u pitanju pluralizam u obrazovanju, autonomija i efikasnost obrazovanja. Nešto manje, ali ipak poboljšanje važi i za otvorenost i participaciju u obrazovanju, uticaju i djelotvornosti javne rasprave na obrazovanje, transparentnosti i dostupnosti informacija u obrazovanju. Najmanju vrijednost bilježimo kod zakonitosti

Demokracija u području obrazovanja

i kontroli sistema obrazovanja ali svakako ohrabruje podatak o rastu, kada je ovaj indikator u pitanju, jer pokazuje da određenih rezultata ima i da se ide u dobrom smjeru.

Generalno govoreći u crnogorskom društvu građani ne percipiraju da postoje ozbiljni problemi sa stanovišta demokratizacije obrazovnog procesa, a eventualne intervencije treba dominantno usmjeriti na poboljšanje zakonitosti i kontrole kao i na podizanju nivoa transparentnosti i dostupnosti informacija.

Ipak treba imati u vidu, i pored dobrih rezultata ostvarenih u ovoj oblasti, da je u društvu koje nastoji sebe prikazati kao demokratsko neophodno naći mjesto i ulogu obrazovnom sistemu koje će imati za posljedicu njegovo adekvatno funkcionisanje. Jer bez adekvatnog funkcionisanja obrazovnog sistema biće izuzetno teško uhvatiti se u koštac sa brojnim izazovima sa kojima

Dimenzije	2005-2006	2006-2007
Otvorenost i participacija u obrazovanju	67,6	68,6
Autonomija i efikasnost obrazovanja	62,4	66,2
Zakonitost i kontrola sistema obrazovanja	57,1	59,5
Pluralizam u obrazovanju	64,6	68,9
Uticaj i djelotvornost javne rasprave na obrazovanje	61,6	64,8
Transparentnost i dostupnost informacija	59,8	61,5

se crnogorsko društvo suočava ili će se suočiti, posebno imajući u vidu da procesi suštinskog prilagođavanja EU standardima tek predstoje.

Aktivnosti CEDEM-a

Seminar:

”Implementacija evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama”

Žabljak, 30.-31. maj 2008.

Seminar namijenjen mladim kadrovima koji su zaposleni u sudovima, advokaturi i tužilaštvu. Istaknuti crnogorski pravnici, sudije Vrhovnog suda Julka Badnjar, Vesna Begović, Radule Kojović i Petar Stojanović, predsjednik Osnovnog suda u Podgorici Zoran Pažin, koordinator Centra za ljudska prava Siniša Bjeković, kao i predstavnik OEBS-a Aleksa Ivanović, upoznali su pripravnike i stručne saradnike

sa značajem i načinima implementacije međunarodnih standarda o ljudskim pravima i slobodama. Seminar je realizovan uz podršku Balkan Trust-a for Democracy.

Seminar:

”Zabrana mučenja i nezakonitog lišavanja slobode prema evropskoj konvenciji o ljudskim pravima”

Kolašin, 4.-5. jul 2008.

Seminar namijenjen sudijama, tužiocima, advokatima, predstavnicima državnih institucija i nevladinih organizacija, organizovan od strane CEDEM-a uz podršku Ambasade SAD, kancelarije OSCE-a, AIRE Centra iz Londona i Centra za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije. Predavaci na seminaru su bili: Ričard Tomas – advokat, Doughty Street Chambers; Dr Radomir Prelević, advokat; Nuala Mole, direktor AIRE Centra, London; Željko Tomović, savjetnik Ministra pravde; Prof. dr Milan Škulić, Pravni fakultet u Beogradu.

Seminar:

”Efikasno sudstvo kao važan preduslov za uspostavljanje vladavine prava u Crnoj Gori – pravo na pravično suđenje i sudski postupak”

Budva, 17.-20. septembar 2008.

Seminar namijenjen mladim kadrovima zaposlenim u sudovima i advokaturi, stručnim saradnicima i pripravnicima, organizovan od strane CEDEM-a, uz podršku njemačke fondacije Konrad Adenauer i Balkanskog fonda za demokratiju. Predavači su bili sudije Vrhovnog suda: Julka Badnjar, Vesna Begović, Radule Kojović i Petar Stojanović, kao i pomoćnica ministra pravde, Branka

Lakočević i koordinator Centra za ljudska prava, Siniša Bjeković.

• Posjetili su nas ... • Posjetili su nas ... • Posjetili su nas ... • Posjetili su nas ...

- Delegacija Centra za civilno - vojne odnose i Beogradske škole za studije bezbjednosti
- Vegard Valther Hansen, Direktor odsjeka za Balkan u Norveskom institutu za međunarodne poslove (NUPI)
- Gerhard Schaumberger, Šef koordinacionog biroa za tehničku saradnju, Austrijska Ambasada

Ispitivanje političkog javnog mnjenja Crne Gore Jun 2008

Istraživanje je obavljeno u periodu od 25.06. do 05.07.2008. Primijenjen je CEDEM-ov standardni dvostruko stratifikovani uzorak sa slučajnim izborom ispitanika u finalnim jedinicama. Realizovani uzorak je bio 1029. ispitanika iz devet crnogorskih opština (Pljevlja, Berane, Bijelo Polje, Podgorica, Nikšić, Cetinje, Herceg-Novi, Bar i Ulcinj). Projekat Javno mnjenje Crne Gore podržan je od strane **Instituta za otvoreno društvo**, predstavništvo Crna Gora (OSIM).

Osnovne karakteristike uzorka		Povjerenje u institucije			
Obrazovna struktura ispitanika	%	Institucija	N	K	SD
Bez obrazovanja	1.0	Srpska pravoslavna crkva	752	3.40	1.583
Osnovno obrazovanja	10.0	Predsjednik Crne Gore	906	2.93	1.450
Srednje obrazovanja	60.2	Vlada Crne Gore	904	2.80	1.407
Više obrazovanja	14.8	Policija Crne Gore	899	2.66	1.299
Visko obrazovanja	14.0	Skupština Crne Gore	891	2.64	1.278
Nacionalnost ispitanika	%	Sudstvo Crne Gore	883	2.46	1.255
Crnogorci	43.6	Crnogorska pravoslavna crkva	715	2.45	1.494
Srbi	33.1	Političke partije u Crnoj Gori	851	2.27	1.152
Bošnjaci	3.9				
Albanci	5.1				
Muslimani	9.4				
Ostali	4.9				

Članstvo u EU (trend)					
	Jun 07	Sep 07	Feb 08	Mar 08	Jun 08
Da	78.3	72.4	72.8	78.2	70.8
Ne	6.5	9.4	9.2	9.1	12.1
Ne zna	15.2	18.2	18.0	12.7	17.1

Članstvo u NATO (trend)					
	Jun 07	Sep 07	Feb 08	Mar 08	Jun 08
Da	32.9	32.4	29.5	33.1	26.3
Ne	39.7	40.7	44.2	43.1	46.7
Ne zna	27.4	26.9	26.3	23.8	27.0

Saradnja sa Tribunalom u Hagu (trend)					
	Jun 07	Sep 07	Feb 08	Mar 08	Jun 08
Da	48.2	47.7	49.2	47.2	46.1
Ne	30.6	29.5	29.8	31.6	31.2
Ne zna	21.2	22.8	21.0	21.2	22.7

Povjerenje u političare i javne ličnosti

Političar / rang prema srednjoj ocjeni od 1 do 5	Srednja ocjena
1. Vanja ČALOVIĆ	3.21
2. Filip VUJANOVIĆ	3.04
3. Milo ĐUKANOVIĆ	3.01
4. Gordana ĐUROVIĆ	2.86
5. Srđan MILIĆ	2.56
6. Vujica LAZOVIĆ	2.51
7. Nebojša MEDOJEVIĆ	2.49
8. Andrija MANDIĆ	2.39
9. Ranko KRIVOKAPIĆ	2.34
10. Ranko KADIĆ	2.19
11. Predrag POPOVIĆ	2.10
12. Miodrag ŽIVKOVIĆ	2.07
13. Zoran ŽIŽIĆ	2.01
14. Emilo LABUDOVIĆ	1.97
15. Ferhat DINOŠA	1.93
16. Mehmet BARDHI	1.72
17. Vasilj SINIŠTAJ	1.60
18. Rafet HUSOVIĆ	1.58

**Povjerenje u političare
- trendovi na nivou ukupne skupine ispitanika -**

Rang političara / javne ličnosti	Februar 2007.	Jun 2007.	Sep/okt 2007.	Februar 2008.	Mart 2008.	Jun 2008.
Vanja ČALOVIĆ	-	3.18	3.19	3.16	3.31	3.21
Milo ĐUKANOVIĆ	2.86	3.09	3.01	2.96	3.27	3.01
Filip VUJANOVIĆ	2.82	2.99	3.02	3.06	3.22	3.04
Nebojša MEDOJEVIĆ	2.93	3.10	2.98	2.65	2.60	2.49
Gordana ĐUROVIĆ	-	2.86	2.95	2.89	3.06	2.86

Povjerenje u institucije (trend)

Institucija	Koef. povjerenja		
	feb '08.	mar '08.	jun '08.
Srpska pravoslavna crkva	3.38	3.58	3.40
Predsjednik Crne Gore	2.90	3.08	2.93
Vlada Crne Gore	2.72	3.00	2.80
Policija Crne Gore	2.60	2.89	2.66
Skupština Crne Gore	2.59	2.82	2.64
Sudstvo Crne Gore	2.31	2.63	2.46
Crnogorska pravoslavna crkva	2.41	2.71	2.45
Političke partije u Crnoj Gori	2.28	2.44	2.27

Kompletni rezultati istraživanja mogu se pogledati na CEDEM-ovom sajtu:
www.cedem.co.me

Zadovoljstvo radom Vlade RCG

Modaliteti odgovora	%
Veoma nezadovoljan	26.6
Uglavnom nezadovoljan	16.4
Ni zadovoljan ni nezadovoljan	28.8
Uglavnom zadovoljan	18.7
Veoma zadovoljan	9.5

**Izborna preferencija
- opredijeljeni glasači -**

DPS	47.1
SDP	4.2
SNP	11.1
SNS	14.4
PzP	10.8
Neka druga	12.1
Izlaznost	69.1

Izborna preferencija - opredijeljeni glasači - trend

Politička partija	Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb. '08.	Jun '08.
DPS	41.1	43.5	44.5	47.4
SDP	3.6	5.0	3.0	4.2
PzP	22.4	19.4	18.1	10.8
SNS	12.2	12.7	11.2	14.4
SNP	6.1	7.1	9.7	11.1
LPCG	2.8	2.5	2.0	1.7
Srpski radikali	3.0	1.6	2.0	2.4

Oslonci Crne Gore u spoljnoj politici

	Stavovi				
	Nimalo	Malo	U velikoj mjeri	U potpunosti	Ne može da procijeni
EU	11.0	14.4	20.8	23.1	30.7
SAD	31.1	13.4	11.4	8.2	35.9
RUSIJA	15.8	18.8	14.9	15.4	35.1
SRBIJA	18.2	10.7	13.7	22.4	35.0

Napomena: 19.3% ispitanika smatra da Crna Gora u spoljnoj politici ne treba da se oslanja ni na koga posebno.

Međunarodne aktivnosti predstavnika CEDEM-a

Prof. Dr Srđan Darmanović

11.-14. septembar 2008. Beograd

Učešće na međunarodnoj konferenciji, pod nazivom: *“Srbija – ulazak u mirnije ili nemirnije vode? Unutrašnji procesi, regionalne implikacije“*, u organizaciji Centra za civilno vojne odnose i radne grupe Partnerstva za mir pod nazivom *“Regionalna stabilnost u Jugoistočnoj Evropi“*.

Prof. Dr Srđan Darmanović

22.-23. septembar 2008. Barselona

Međunarodna konferencija, na temu: *“EU i Jugoistočna Evropa u 2008. godini: Da li je još uvijek sve u redu? Aktuelni problemi i teška pitanja“*. Konferenciju su organizovali: CIDOB Fondacija, Institut za otvoreno društvo, Evropska inicijativa za stabilnost i Fondacija Fridrih Ebert iz Madrida.

Mr Nenad Koprivica

12.-13. jun 2008. Brisel

Učešće na konferenciji pod nazivom: *“Problem globalnog zagrijavanja“*, u organizaciji Evropskog Parlamenta.

Mr Nenad Koprivica

14. septembar 2008. Sofija

Učešće u regionalnom projektu Evropskog instituta iz Sofije.

Rajko Radević

05. avgust 2008. Oslo

Posjeta Norveškom Institutu za međunarodne poslove (NUPI).